

Helsestasjonen: **Hjelp i rett tid?**

I 2013 gjennomførte fylkesmennene eit landsomfattande tilsyn med helsestasjonstenesta til barn i alderen 0–6 år. 78 helsestasjonar i kommunar og bydelar blei undersøkte. Fylkesmennene fann minst eitt lovbrøt i 56 av desse. Her skal vi presentere dei mest sentrale funna.

Svikt i gjennomføringa av undersøkingsprogrammet til helsestasjonen

Den nasjonale faglege rettleiaren på helsestasjonsområdet frå Helsedirektoratet (IS-1154) tilrår eit program for helsekontrollar for aldersgruppa 0-6 år, og presiserer kva som skal bli undersøkt, og når.

Innhaldet i kontrollane byggjer på den kunnskapen som ligg føre om når barn skal nå ulike utviklingstrinn.

Fylkesmennene konstaterte at mange kommunar hadde redusert programmet og/eller slått saman kontrollar – utan tilstrekkeleg fagleg vurdering av konsekvensar og utan naudsynte kompensierende tiltak. Ofte blei endringane grunngitte med ressursmangel.

Mor og barn blir i dag skrivne raskt ut frå fødeinstitusjonen. Barnet

Barn er avhengige av at vaksne tek omsorg for dei og ser til at dei får gode oppveksttilhøve. Helsestasjonen har ein sentral plass i det helsefremjande og førebyggjande arbeidet kommunen skal drive. Helsestasjonane har ei unik kontaktflate. Dei ser nesten alle barn frå fødselen av, og dei når grupper som dei andre tenestene ikkje fangar opp. Helsestasjonen undersøker korleis barnet utviklar seg fysisk, psykisk og sosialt, med standardiserte undersøkingsmetodar. Dermed kan helsestasjonen fange opp tidlege signal på mistrivsel, omsorgssvikt og utviklingsavvik, og setje inn tiltak eller tilvise vidare. Helsestasjonen har og ei viktig oppgåve med å styrkje foreldra i forelderrolla.

og foreldra skal følgjast opp i løpet av dei to første vekene etter heimkomst. For å oppdage problem med ernæring og tilknytning er det viktig å observere barn og foreldre saman, og helst i heimen. Retningslinene tilrår derfor at helsestasjonen skal tilby heimebesøk seinast to veker etter fødsel. Tilsynet avdekte at mange kommunar ikkje gir dette tilbodet. Somme tilbydde berre undersøkingar per telefon i ferietida eller ved redusert bemanning. Andre gjennomførte heimebesøk berre hos førstegongsfødande eller i risikofamiliar.

Skulestartundersøkinga skal sikre barn hjelp før skulestart med problem som kan gi lærevanskar.

Mange stader blei ikkje skulestartundersøkinga gjennomført før eit stykke ut i første klasse eller i andre klasse. Høyrseundersøking som skulle ha vore utført da barnet var fire år, eller ved skulestartundersøkinga, blei ikkje gjennomført før barnet hadde gått ei tid på skulen. Da kan barnet ha tapt viktig tid når det gjeld undervisning, sosialt samspel og integrering. Når tida mellom kontrollane aukar, aukar og risikoen for at skeivutvikling og dårlege levekår ikkje blir oppdaga i tide.

Mangelfull journalføring

Forsvarleg praksis krev at journalane er oppdaterte og utfyllande, og at naudsynt informasjon blir utveksla mellom helsestasjon, allmennlegen og spesialisthelsetenesta.

I mange kommunar blei journalar førte ulikt, og journalnotata var ofte ufullstendige. Delar av journalen kunne bli førte ulike stader, for eksempel på fastlegekontoret utan at helsestasjonen fekk kopi. Epikrisar og brev blei ikkje alltid skanna inn, men lagde i papirjournal. Verken papirjournal eller elektronisk journal viste til kvarandre. Konsekvensen av slike manglar kan bli at naudsynt informasjon manglar, og at dei som skal vurdere barnet og setje inn tiltak ikkje ser heilskapen.

Somme kommunar makulerte delar av journalmaterialet. Makulering gjer at det er vanskeleg for nytt helsepersonell å få fullt oversyn over korleis barnet utviklar seg, og er ikkje tillate etter journalforskrifta.

Svikt i personvern

Helsestasjonen har ansvaret for å sikre personvernet til barnet og familien.

Informasjon om helse og privatliv til foreldra blei fleire stader notert i journalen til barnet, også der opplysningane ikkje var direkte relevante

for helse til og omsorga for barnet. Slik informasjon kan bli tilgjengeleg for barnet når det blir myndig. Ein slik journalpraksis bryt mot personvernet til familie og barn.

Mangel på kvalifiserte tolketenester

Barn og foreldre har krav på informasjon på eit språk dei forstår. Misforståingar på grunn av språkproblem og ukvalifisert tolking kan få alvorlege konsekvensar for helse og utviklinga til barnet.

Tilsynet avdekte at mange helsestasjonar bruker familiemedlemmer, vener og andre som tolk. Da kan ein ikkje vere sikker på at viktige opplysningar blir oppfatta rett. Informasjon kan bli fordreia, og mora kan la vere å stille spørsmål ho ville ha teke opp dersom ho var aleine med helsepersonell og tolk med teieplikt. Privatpersonar som ikkje er underlagde teieplikt, kan få informasjon som dei ikkje skal ha, om slektningar og vener.

Det blei ikkje spurt etter brukarerfaringar

Dialog og samhandling mellom foreldre og helsepersonell er viktig for å utvikle gode helsestasjonstenester og for å bygge gjensidig tillit. Tilsynslaga fann at dei færraste kommunane innhenta og gjorde seg nytte av brukarerfaringar i planlegging og kvalitetssikring av helsestasjonane. Somme kommunar og bydelar hadde gjennomført brukarundersøkingar éin eller fleire gonger, andre hadde aldri systematisk spurt etter kva erfaringar brukarane hadde.

Fylkesmennene og pasientomboda får få klager på helsestasjonstenestene. Éin grunn kan vere at foreldre ikkje er kjende med at dei kan klage på ei førebyggjande teneste.

Mangelfull styring av helsestasjonstenesta

For å kunne styre og korrigere må kommuneleiinga kjenne tenesta og sørge for jamleg rapportering frå drifta. Svært mange tilsynsrapportar beskriv manglar i planlegginga og styringa av helsestasjonstenesta. Nokre kommunar har regelmessige møte på ulike nivå, nokre helsestasjonar rapporterer gjennom året på faste tidspunkt – men i nokre kommunar er budsjett og rekneskap og (kanskje) årsrapport den einaste forma for styringsdialog mellom kommuneleiinga og helsestasjonen.

Når tida mellom kontrollane aukar, aukar også risikoen for at skeivutvikling og dårlege levekår ikkje blir oppdaga i tide.”

Tilsynslaga fann og at helsepersonellet ofte lét vere å melde frå om feil og manglar i tenesta, og at eventuelle meldingar ikkje blir fanga opp og ikkje får konsekvensar. Det fører

til at personell sluttar å sende avviksmeldingar etter ei tid.

Helsestasjonen: Hjelp i rett tid?

Å ta tak i problem tidleg er svært viktig for helse og utviklinga til barna. Elles aukar risikoen for at utviklingsforstyringar, sjukdom og dårlege oppvekstvilkår ikkje blir oppdaga. Helsestasjonen er ein hjørnestein i førebyggjande helsearbeid. Det landsomfattande tilsynet avdekte svikt og fare for svikt i eit fleirtal av dei kommunane som blei undersøkte. Tilsynet gir kommunane eit godt grunnlag for forbetningsarbeid.